

**Pojęcia kluczowe:** *prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego, prawo do rzetelnego procesu sądowego, prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego, wolność wypowiedzi, zakaz zbiorowego wydalenia cudzoziemców, wymogi dopuszczalności*

**Marek Antoni Nowicki**

## **Europejski Trybunał Praw Człowieka – przegląd orzecznictwa (kwiecień–czerwiec 2025 r.) wydanie 104.**

### **ABSTRAKT**

**Prezentowany przegląd orzecznictwa stanowi omówienie najistotniejszych wyroków i decyzji Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wydanych w okresie od kwietnia do czerwca 2025 r. dotyczących: *prawa do wolności i bezpieczeństwa osobistego, prawa do rzetelnego procesu sądowego, prawa do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego, wolności wypowiedzi, zakazu zbiorowego wydalenia cudzoziemców, wymogów dopuszczalności.***

### **I. PRAWO DO WOLNOŚCI I BEZPIECZEŃSTWA OSOBISTEGO (ART. 5)**

Brak protokołu zatrzymania sam w sobie musi być uznany za szczególnie poważne uchybienie, ponieważ Trybunał niezmiennie stoi na stanowisku, że nierejestrowane zatrzymanie osoby stanowi całkowite zaprzeczenie fundamentalnie ważnych gwarancji zawartych w art. 5 Konwencji i wskazuje na drastyczne naruszenie tego przepisu. Brak odnotowania takich kwestii, jak data, godzina i miejsce zatrzymania, imię i nazwisko zatrzymanego, powody zatrzymania oraz imię i nazwisko osoby, która go dokonała, musi być uznany za niezgodny z wymogiem legalności i celem art. 5 Konwencji.

***Wyrok Bogay i inni v. Ukraina, 3.04.2025 r., Izba (Sekcja V), skarga nr 38283/18, par. 55 – dot. przeszukań i zatrzymań uczestników demonstracji przez policję.***

### **II. PRAWO DO RZETELNEGO PROCESU SĄDOWEGO (ART. 6)**

Przy ocenie ogólnej rzetelności procesu Trybunał bierze pod uwagę w stosownych przypadkach minimalne prawa wymienione w art. 6 ust. 3 Konwencji, który wskazuje konkretne przykłady wymagań rzetelności proceduralnej, które często pojawiają się w sprawach karnych.

Można je zatem postrzegać jako szczególne aspekty koncepcji rzetelnego procesu sądowego w sprawach karnych zawartej w art. 6 ust. 1. Minimalne prawa zagwarantowane w art. 6 ust. 3 nie są jednak celem samym w sobie, bowiem mają służyć zachowaniu rzetelności postępowania karnego jako całości.

***Wyrok Federici v. Francja, 3.04.2025 r., Izba (Sekcja V), skarga nr 52302/19, par. 45 – dot. odmowy uwzględnienia wniosku oskarżonego o przesłuchanie go poza szklaną kabiną, w jakiej był przetrzymywany na sali sądowej podczas procesu.***

Zasada bezpośredniości wymaga, aby orzeczenie w sprawie karnej zostało wydane przez sędziów, którzy uczestniczyli w całym postępowaniu, w tym w procesie gromadzenia dowodów. Nie oznacza to jednak, że skład sądu nie może ulec zmianie w toku postępowania. Mogą bowiem wystąpić zdarzenia administracyjne lub proceduralne uniemożliwiające dalszy udział sędziego w rozpatrywaniu sprawy. W takich przypadkach należy podjąć kroki w celu zapewnienia, aby sędziowie, którzy przejmą rozpatrywanie sprawy, w pełni zapoznali się z dowodami i argumentami, na przykład – jeśli wiarygodność świadków nie budzi wątpliwości – przez udostępnienie im stenogramów rozpraw albo przez zwołanie nowej rozprawy, na której sąd w nowym składzie wysłucha istotnych argumentów lub przesłucha istotnych świadków.

***Wyrok Manolache v. Rumunia, 3.06.2025 r., Izba (Sekcja IV), skarga nr 7908/17, par. 23 – dot. braku rzetelności postępowania karnego przeciwko policjantowi.***

W sprawach, w których skarżący został skazany w drugiej instancji po jego wcześniejszym uniewinnieniu, a sąd odwoławczy miał obowiązek rozpatrzyć sprawę pod względem faktycznym i prawnym i rozważyć kwestię winy lub niewinności w całości – musi z urzędu dążyć do bezpośredniego przesłuchania świadków niezależnie od wniosku oskarżonego.

***Wyrok Manolache v. Rumunia, 3.06.2025 r., Izba (Sekcja IV), skarga nr 7908/17, par. 24.***

### III. PRAWO DO POSZANOWANIA ŻYCIA PRYWATNEGO I RODZINNEGO (ART. 8)

Zakres marginesu oceny, z którego może korzystać państwo w każdej sprawie na podstawie art. 8, zależy od szeregu czynników, w tym charakteru konkretnego prawa gwarantowanego w Konwencji, jego znaczenia dla danej osoby, rodzaju ingerencji i jej celu. Margines ten jest zwykle węższy, gdy prawo wchodzące w grę ma kluczowe znaczenie dla skutecznego korzystania przez daną osobę z praw osobistych lub o kluczowym znaczeniu. Tam, gdzie w grę wchodzi szczególnie ważny aspekt egzystencji lub tożsamości jednostki, margines oceny państwa jest ograniczony. Podwyższony poziom ochrony jest również wymagany w przypadku wrażliwych danych osobowych.

***Wyrok Ships Waste Oil Collector B.V. i inni v. Holandia, 1.04.2025 r., Wielka Izba, skarga nr 2799/16, par. 162 – dot. przekazania i użycia w postępowaniu w sprawie ochrony konkurencji danych uzyskanych zgodnie z prawem z podsłuchu telefonicznego w śledztwie karnym.***

Zakres marginesu oceny w przypadku środków oznaczających ingerencję w prawa osób prawnych wynikające z art. 8 powinien zawsze zależeć od ich treści i cech, a nie od fizycznego lub prawnego charakteru skarżących lub ich statusu. Odnosi się to również do danych osobowych wymagających ochrony. Jest on szerszy w przypadku gromadzenia i przetwarzania danych związanych z działalnością gospodarczą zarówno przedsiębiorstw, jak i osób fizycznych niż w przypadku gromadzenia i przetwarzania danych dotyczących sfery intymnej jednostki lub szczególnie ważnego aspektu jej egzystencji lub tożsamości. Szerokość marginesu oceny zależy również od dolegliwości konkretnej ingerencji. Minimalne zabezpieczenia przed arbitralnością i nadużyciami wymagane na podstawie art. 8 powinny być co do zasady takie same niezależnie od tego, czy sprawa dotyczy osób fizycznych czy prawnych.

***Wyrok Ships Waste Oil Collector B.V. i inni v. Holandia, 1.04.2025 r., Wielka Izba, skarga nr 2799/16, par. 164–165.***

Prawo krajowe musi wskazywać z rozsądną jasnością i z uwzględnieniem uprawnionego celu środka wchodzącego w grę, zakres i sposób korzystania przez władze publiczne z przyznanej im swobody decyzji, aby w ten sposób zapewnić każdemu choćby minimalny stopień ochrony, do jakiej jest uprawniony zgodnie z wymaganiami rządów prawa w społeczeństwie demokratycznym.

***Wyrok Versaci v. Włochy, 15.05.2025 r., Izba (Sekcja I), skarga nr 3795/22, par. 112 – dot. odmowy wydania przez policję regionalną „licencji bezpieczeństwa publicznego” na prowadzenie działalności bukmacherskiej w imieniu spółki zagranicznej.***

Art. 8 nie zawiera wyraźnych wymogów proceduralnych, Trybunał nie może jednak ocenić w sposób zadowalający, czy powody przedstawione przez władze na uzasadnienie ich decyzji były „wystarczające” dla celów art. 8 ust. 2, bez ustalenia równocześnie, czy proces decyzyjny, postrzegany jako całość, zapewnił skarżącemu wymaganą ochronę jego interesów zgodnie z tym artykułem.

***Wyrok Versaci v. Włochy, 15.05.2025 r., Izba (Sekcja I), skarga nr 3795/22, par. 143.***

Art. 8 Konwencji nie gwarantuje jako takiego prawa do uzyskania licencji na prowadzenie działalności hazardowej. Odmowa jej przyznania ze względu na bezpieczeństwo publiczne ma wpływ na życie ubiegającej się o nią osoby prywatnej jedynie

w zakresie, w jakim podstawą decyzji władz są przyczyny związane z jej życiem prywatnym, np. wcześniejsze związki ze światem przestępczym. Ingerencję władz może uzasadniać szczególny kontekst krajowy i potrzeba zapewnienia, aby licencję tego rodzaju otrzymywały wyłącznie osoby, którym można zaufać, aby uniknąć ryzyka prania pieniędzy lub innych przestępstw popełnianych w biznesie hazardowym. W sprawach tego rodzaju państwa korzystają więc z szerokiego marginesu oceny.

***Wyrok Versaci v. Włochy, 15.05.2025 r., Izba (Sekcja I), skarga nr 3795/22, par. 146–147.***

W sprawach dotyczących objęcia dziecka opieką państwa ustalenie, czy poglądy i interesy rodziców naturalnych zostały przedstawione właściwym organom i należyćie przez nie uwzględnione oraz czy rodzice ci mogli odpowiednio szybko skorzystać z wszelkich dostępnych im środków odwoławczych, wymaga od Trybunału poddania ocenie całości procesu prowadzącego do podjęcia przez władze decyzji. Należy ustalić, czy ze względu na szczególne okoliczności, a zwłaszcza poważny charakter decyzji, rodzice – ze względu na ochronę swoich interesów – w wystarczającym stopniu uczestniczyli w procesie decyzyjnym postrzeganym jako całość czy byli w stanie w pełni przedstawić swoje racje.

***Wyrok B.T. i B.K.CS. v. Węgry, 10.06.2025 r., Izba (Sekcja II), skarga nr 4581/16, par. 73 – dot. umieszczenia dziecka pod tymczasową opieką publiczną bezpośrednio po jego urodzeniu.***

Nie można uznać niepełnosprawnych rodziców za nieposiadających wystarczających umiejętności i zdolności rodzicielskich i pozbawiać opieki nad dziećmi wyłącznie z powodu ich niepełnosprawności, bez oceny jej wpływu na zdolność do sprawowania opieki rodzicielskiej. Brak umiejętności i doświadczenia w wychowywaniu dzieci, niezależnie od przyczyny, sam w sobie nie może stanowić uzasadnionej podstawy do ograniczenia władzy rodzicielskiej lub pozostawienia dziecka pod opieką publiczną.

***Wyrok A.F.L. v. Islandia, 10.06.2025 r., Izba (Sekcja III), skarga nr 35789/22, par. 82 – dot. odebrania opieki nad córką ojcu cierpiącemu na autyzm, ADHD oraz lekką niepełnosprawność intelektualną.***

Umiejętności i kompetencji rodzicielskich rodziców z niepełnosprawnościami, a także wpływu tych niepełnosprawności na wychowanie i dobro ich dzieci, nie należy oceniać abstrakcyjnie, ale z uwzględnieniem dostępnych i zapewnionych im środków wsparcia. Inne podejście i ocena ich zdolności do opieki nad dziećmi przy braku jakiegokolwiek wsparcia oznaczałyby w rzeczywistości ocenę z powołaniem się wyłącznie na ich niepełnosprawności.

***Wyrok A.F.L. v. Islandia, 10.06.2025 r., Izba (Sekcja III), skarga nr 35789/22, par. 83.***

Państwo ma obowiązek zapewnić osobom niepełnosprawnym racjonalne udogodnienia w korzystaniu z życia rodzinnego, w tym środki wsparcia dla rodziców i dzieci, którzy znaleźli się w takim położeniu. Należy jednak pamiętać, że zakres i zasięg racjonalnej pomocy rodzicom z powodu ich niepełnosprawności musi z konieczności uwzględniać z jednej strony fakt, że nie może ona stanowić dla państwa „nieproporcjonalnego lub nadmiernego obciążenia”, a z drugiej – cel nadrzędny, a więc najlepszy interes dziecka.

***Wyrok A.F.L. v. Islandia, 10.06.2025 r., Izba (Sekcja III), skarga nr 35789/22, par. 84.***

Prawo do poszanowania życia prywatnego chronione w art. 8 Konwencji rozciąga się na tożsamość płciową jako element tożsamości osobistej. Dotyczy to wszystkich osób, w tym osób transpłciowych, które nie zostały poddane zabiegowi zmiany płci lub które nie chcą poddać się takiemu zabiegowi.

***Wyrok T.H. v. Czechy, 12.06.2025 r., Izba (Sekcja V), skarga nr 33037/22, par. 48 – dot. odmowy władz uwzględnienia wniosku skarżącego o zmianę kodu osobistego wskazującego na jego płeć z uzasadnieniem, że nie poddał się wymaganej prawem operacji.***

Obowiązkiem państw wynikającym z art. 8 jest zapewnienie szybkich, przejrzystych i dostępnych procedur zmiany w odpowiednich rejestrach oznaczenia płci osób transpłciowych. Uzależnienie prawnego uznania nowej tożsamości płciowej osób transpłciowych od sterylizacji lub leczenia wiążącego się z bardzo wysokim prawdopodobieństwem sterylizacji, której takie osoby nie chciały się poddać, narusza art. 8 Konwencji. Taki wymóg oznacza uzależnienie pełnego korzystania z prawa do poszanowania życia prywatnego od rezygnacji z pełnego korzystania z prawa do poszanowania integralności fizycznej, które wiąże się bezpośrednio ze sterylizacją.

***Wyrok T.H. v. Czechy, 12.06.2025 r., Izba (Sekcja V), skarga nr 33037/22, par. 49.***

Ochrona zasady niezbywalności stanu cywilnego, spójność i wiarygodność aktów stanu cywilnego oraz, szerzej, potrzeba pewności prawnej leżą w interesie ogólnym i uzasadniają wprowadzenie rygorystycznych procedur mających na celu w szczególności weryfikację motywów leżących u podstaw wniosków o zmianę tożsamości prawnej.

***Wyrok T.H. v. Czechy, 12.06.2025 r., Izba (Sekcja V), skarga nr 33037/22, par. 56.***

Zadanie Trybunału nie polega na zastępowaniu władz krajowych w wykonywaniu ich zadań, ale raczej na kontroli w świetle Konwencji podejmowanych przez nie

decyzji. W tym celu Trybunał musi ustalić, czy sądy krajowe dokonały pogłębionego zbadania całości sytuacji rodzinnej oraz wszystkich okoliczności, w szczególności natury faktycznej, emocjonalnej, psychologicznej, materialnej i medycznej, oraz czy dokonały zrównoważonej i racjonalnej oceny interesów każdej osoby ze stałą troską o to, co leży w najlepszym interesie dziecka.

***Wyrok M.L. v. Macedonia Północna, 24.06.2025 r., Izba (Sekcja II), skarga nr 30206/23, par. 57 – dot. wydania i przedłużenia ważności zarządzenia o zakazie zbliżania się skarżącego do córki w kontekście postępowania karnego o stosowanie przemocy fizycznej i psychicznej.***

Kontrola tożsamości przez policję może stanowić ingerencję w życie prywatne osoby jej poddanej, wchodzi więc w grę art. 8 Konwencji. W szczególności, w ocenie Trybunału, jest nią poddanie przez organy stosowania prawa kogokolwiek dokładnemu przeszukaniu ciała, odzieży i przedmiotów osobistych. Publiczny charakter przeszukania nie może oznaczać, że art. 8 nie wchodzi w grę. Ponadto publiczny charakter przeszukania może w pewnych przypadkach jeszcze zaostrzać taką ingerencję z powodu upokorzenia i poczucia wstydu.

***Wyrok Seydi i inni v. Francja, 26.06.2025 r., Izba (Sekcja V), skarga nr 35844/17, par. 63 – dot. zarzutu dyskryminacji podczas ulicznego sprawdzania tożsamości.***

Ingerencja w rezultacie kontroli tożsamości osoby należącej do mniejszości etnicznej nie musi konieczniej być na tyle dolegliwa, aby wchodziło w grę prawo do poszanowania życia prywatnego. Stanie się tak w przypadku, gdy osoba wchodząca w grę została jej poddana ze względu na swoje cechy fizyczne lub etniczne przy braku innych motywów działania policji.

***Wyrok Seydi i inni v. Francja, 26.06.2025 r., Izba (Sekcja V), skarga nr 35844/17, par. 64.***

Prawo pacjenta do świadomej zgody na interwencje medyczne zajmuje ważne miejsce w orzecznictwie Trybunału. Państwa mają obowiązek przyjąć konieczne regulacje mające zapewnić, aby lekarze uwzględniali możliwe do przewidzenia konsekwencje planowanej procedury medycznej dla integralności fizycznej pacjentów oraz informowali pacjentów o tych konsekwencjach z wyprzedzeniem, w taki sposób, aby byli oni w stanie wyrazić swoją świadomą zgodę. W związku z tym, jeśli przewidywalne ryzyko tego rodzaju zmaterializuje się bez uprzedniego należytego poinformowania pacjenta przez lekarzy, państwo może stać się potencjalnie odpowiedzialne na podstawie art. 8 za ten brak informacji.

***Wyrok S.O. v. Hiszpania, 26.06.2025 r., Izba (Sekcja V), skarga nr 5742/22, par. 33 – dot. braku ochrony kobiety poddanej bez jej świadomej zgody operacji usunięcia piersi.***

Nawet jeśli Konwencja nie określa żadnej konkretnej formy wyrażenia przez pacjenta zgody na procedurę medyczną, muszą zostać spełnione wymagania wskazane w prawie krajowym. W razie ich niespełnienia krajowy system prawny musi zapewnić pacjentowi skuteczną ochronę.

***Wyrok S.O. v. Hiszpania, 26.06.2025 r., Izba (Sekcja V), skarga nr 5742/22, par. 34.***

#### **IV. SWOBODA WYPOWIEDZI (ART. 10)**

Szczególna rola adwokata, mająca kluczowe znaczenie dla skutecznego funkcjonowania rzetelnego wymiaru sprawiedliwości, daje mu pewną swobodę argumentacji przed sądem, ponieważ ma on obowiązek starannie bronić interesów swoich klientów. Swoboda wypowiedzi adwokata na sali sądowej nie jest jednak nieograniczona. Pewne interesy, takie jak autorytet wymiaru sprawiedliwości, są wystarczająco ważne, aby uzasadnić ograniczenia tego prawa. Sądy powinny być chronione przed poważnymi, zasadniczo bezpodstawnymi atakami, zwłaszcza w świetle faktu, że krytykowany sędziowie mają obowiązek dyskrecji, który uniemożliwia im reakcję. Należy dokonać wyraźnego rozróżnienia między krytyką i zniewagą. Jeżeli jedynym zamiarem wypowiedzi jest znieważenie sądu lub jego sędziów, odpowiednia sankcja zasadniczo nie stanowi naruszenia art. 10 Konwencji. Rozróżnienie między krytyką i zniewagą wymaga w każdym przypadku oceny wypowiedzi w świetle całości sprawy, w tym ich treści i kontekstu.

***Wyrok Backović v. Serbia (nr 2), 8.04.2025 r., Izba (Sekcja III), skarga nr 47600/17, par. 37 – dot. wymierzenia kary adwokatowi za obrazę sądu z powodu wypowiedzi zawartych w zażaleniu na postanowienie sądu w postępowaniu egzekucyjnym.***

Przepisy dotyczące wewnętrznego funkcjonowania parlamentów narodowych, jako aspekt autonomii parlamentarnej, mieszczą się w marginesie oceny państw. Organy krajowe, w szczególności parlamenty (lub porównywalne organy składające się z wybranych przedstawicieli narodu), są w lepszej sytuacji niż sędzia międzynarodowy, aby ocenić potrzebę ograniczenia zachowania posła, które zakłóca prawidłowy przebieg debat parlamentarnych i może być szkodliwe dla podstawowego interesu, jakim jest zapewnienie skutecznego funkcjonowania parlamentu w demokracji.

**Wyrok *Green v. Wielka Brytania*, 8.04.2025 r., Izba (Sekcja IV), skarga nr 22077/19, par. 79 – dot. wykorzystania przywileju parlamentarnego przez posła do parlamentu w celu ujawnienia na jego forum tożsamości skarżącego mimo obowiązującego tymczasowego nakazu ochrony jego prywatności obowiązującego na czas toczącego się procesu.**

#### **V. ZAKAZ ZBIOROWEGO WYDALANIA CUDZOZIEMCÓW (ART. 4 PROTOKOŁU NR 4)**

Nawet gdy państwo wydała kogoś odrębnie od grupy, ochrona przed zbiorowym wydaleniem obejmuje również tę osobę, jeśli należy do szerszej grupy cudzoziemców poddanej wydaleniom. Trybunał podkreśla, że ustalenie, czy wydalenie było zbiorowe, zależy bardziej od charakteru podjętego środka niż sposobu jego stosowania.

**Wyrok *H.Q. i inni v. Węgry*, 24.06.2025 r., Izba (Sekcja II), skargi nr 46084/21 i inne, par. 113 – dot. wydalenia skarżących z Węgier do Serbii bez rozpatrzenia ich indywidualnej sytuacji przy braku możliwości dostępu do procedury ochrony międzynarodowej.**

#### **VI. WYMOGI DOPUSZCZALNOŚCI (ART. 35)**

##### ***Rationae temporis***

Naruszenie ciągle Konwencji – a więc wynikające z sytuacji, która powstała przed datą wejścia w życie Konwencji, ale trwa po tej dacie – ma wpływ na ograniczenia temporalne jurysdykcji Trybunału. W szczególności sytuacje takie, jak utrzymujące się i całkowite pozbawienie dostępu oraz kontroli, używania i korzystania z mienia, jak również wszelkie kwestie związane z odszkodowaniami za wywłaszczenie, mogą mieścić się w pojęciu naruszenia ciągłego, nawet jeśli wynikały z wydarzeń lub przepisów, które miały miejsce albo zostały przyjęte przed ratyfikacją Konwencji lub Protokołu nr 1.

**Wyrok *Jewish Community of Thessaloniki (Wspólnota Żydowska Salonik) vs. Grecja* z dnia 6.05.2025r., Izba (Sekcja III), skarga nr 13959/20, par. 42 – dot. oddalenia w 2019 r. wniosku Wspólnoty o uznanie jej za wyłącznego właściciela działki gruntu z powodu uznania tej nieruchomości po zakończeniu II wojny światowej za „mienie nieprzyjaciela” – chociaż działka ta została jej przekazana w 1934 r.**

**adw. Marek Antoni Nowicki**

*Autor jest adwokatem niewykonującym zawodu (Izba Adwokacka w Warszawie), ekspertem międzynarodowym w dziedzinie praw człowieka. W okresie stanu wojennego w 1982 r. jeden z założycieli podziemnego Komitetu Helsińskiego w Polsce i współautor wszystkich jego raportów, w tym o prawach człowieka w Polsce w stanie wojennym (Raport Madrycki). Współzałożyciel Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka. W latach 1993–1999 orzekał w Europejskiej Komisji Praw Człowieka w Strasburgu. W latach 2000–2005 był międzynarodowym Rzecznikiem Praw Obywatelskich w Kosowie, a w latach 2007–2016 – prezesem Izby Doradczej ONZ ds. Praw Człowieka w Kosowie.*

*The author is a non-practicing advocate (District Bar Association in Warsaw), an international expert in the field of human rights. During the period of martial law in 1982, he was one of the founders of the underground Helsinki Committee in Poland and a co-author of all its reports, including on human rights in Poland during martial law (Madrid Report). Co-founder of the Helsinki Foundation for Human Rights. From 1993 to 1999, he adjudicated at the European Commission of Human Rights in Strasbourg. From 2000 to 2005, he was the international Ombudsman in Kosovo, and from 2007 to 2016, he was president of the UN Advisory Board on Human Rights in Kosovo.*

**ABSTRACT**

**Keywords:** *right to liberty and security, right to a fair trial, right to respect for private and family life, freedom of expression, prohibition of collective expulsion of aliens, admissibility criteria*

## **European Court of Human Rights – case law review (April–June 2025) No. 104**

**The review of the case law of the European Court of Human Rights presents the most significant views expressed in judgments issued by the European Court of Human Rights in the period from April to June 2025, concerning: the right to liberty and security, right to a fair trial, right to respect for private and family life, freedom of expression, prohibition of collective expulsion of aliens, admissibility criteria.**